



2009:15

# Boplatser och en grav i Norreskog

Arkeologisk förundersökning, 2008

Tony Björk



Regionmuseet  
Kristianstad  
Landsantikvarien i Skåne



Rapport 2009:15

# Boplatser och en grav i Norreskog

Arkeologisk förundersökning, 2008  
RAÄ 4, 13, 73 m.fl.  
Ivetofta socken, 1071  
Bromölla kommun  
Skåne län

Tony Björk

## **Regionmuseet Kristianstad Landsantikvarien i Skåne**

Kristianstad  
Box 134, Stora Torg  
291 22 Kristianstad  
Tel 044 – 13 58 00 vx, Fax 044 – 21 49 02

Lund  
Box 153, St Larsomr. Byggnad 10  
221 00 Lund  
Tel 046 – 15 97 80 vx, Fax 046 – 15 80 39

[www.regionmuseet.se](http://www.regionmuseet.se)

© 2009 Regionmuseet Kristianstad / Landsantikvarien i Skåne  
Rapport 2009:15  
ISSN 1651-0933

Omslagsfoto: Sektion av härdgropen AH 338, inom RAÄ 287. Foto åt väster. Tony Björk.

Kartor ur allmänt kartmaterial, © Lantmäteriverket, Gävle. Dnr 507-99-502.

## BOPLATSER OCH EN GRAV I NORRESKOG

### Innehåll

Kort sammanfattning	5
Topografi och fornlämningsmiljö	5
Förundersökningens syfte	5
Förundersökningens resultat	6
RAÄ 73 och 149	6
RAÄ 4	6
RAÄ 74 och 75	6
RAÄ 76	7
RAÄ 287	7
RAÄ 13 och 305	9
RAÄ 304	10
Slutsatser	13
Referenser	13
Administrativa och tekniska uppgifter	14
Bilaga 1 - <sup>14</sup> C-analyser	15
Bilaga 2 - Fyndlistor	16



Fig. 1. Undersökningslokalens läge i Bromölla kommun.

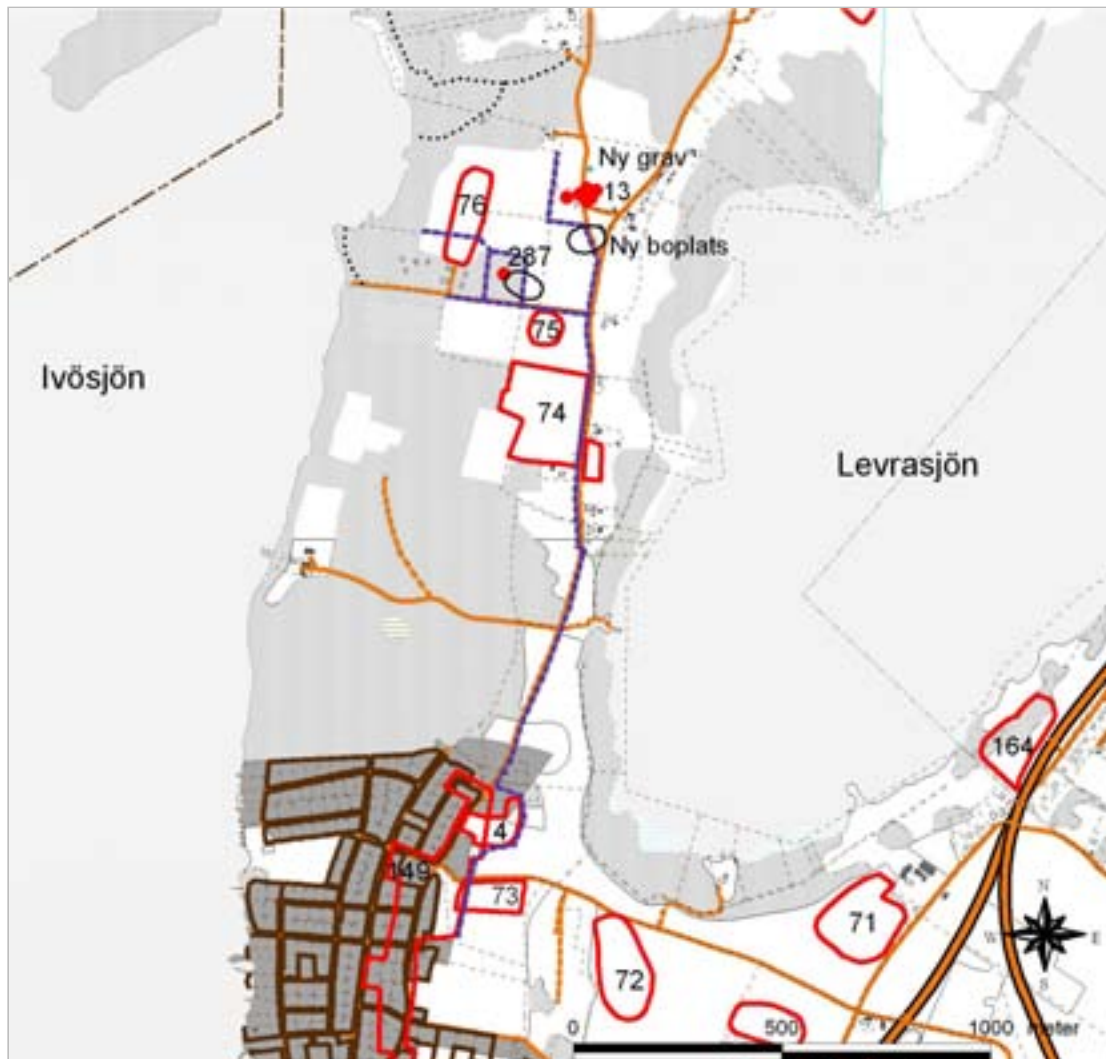


Fig. 2. Aktuell schaktsträcka markerad med blå streckad linje och registrerade fornlämningar markerade med röd punkt eller linje. Utdrag av fastighetskartan blad 3E 3d och 3E 4d.

## **Kort sammanfattning**

I samband med schaktning för nya VA-ledningar längs med Allarpsvägen och Norreskogsvägen, norr om Bromölla, utfördes en arkeologisk förundersökning i form av en schaktningsövervakning. Arbetet utfördes av Regionmuseet Kristianstad i enlighet med Länsstyrelsen i Skåne läns beslut dnr 431-12560-08. Arbetsföretaget berörde flera fornlämningar i Ivetofta socken.

Vid ledningsarbetet grävdes mer än 3000 m schakt, varav drygt 800 m besiktigades respektive följdes vid schaktning. Schakten var mellan 0,5 och 7,5 m breda. Det var endast inom RAÄ 76 och 287 (boplatser) samt söder om RAÄ 13 (gravfält) som det påträffades lämningar. Lämningarna bestod av stolphål, härdar och gropar. Med hjälp av fynd och <sup>14</sup>C-analyser kunde lämningarna vid RAÄ 287 dateras till förromersk och romersk järnålder och den nyupptäckta RAÄ 304 dateras till brons- och äldre järnålder. Lämningarna representerar två gårdslägen vid Norreskog som rumsligt kan knytas till gravfältet RAÄ 13.

## **Topografi och fornlämningsmiljö**

Den aktuella ledningssträckan löper i huvudsak i nord-sydlig riktning på ett ca 800 m brett näs mellan Ivösjön i väster och Levräsjön i öster. Jordarterna består huvudsakligen av sandig morän, men det finns även mindre områden med ren sand respektive glacial lera (Jordartskartan Ae nr 106). I området finns ett antal registrerade fornlämningar, varav endast RAÄ 287 tidigare blivit föremål för några arkeologiska insatser (Kockum 2006). Längst i söder tangerar ledningssträckningen den nordligaste delen av Ivetofta bytomt (RAÄ 149) och längst i norr berörs ett gravfält med en domarring och några resta stenar (RAÄ 13). I övrigt är det förhistoriska boplatzlämningar som berörs av schaktsträckan (RAÄ 4, 74 - 76, 287 och 304).

## **Förundersökningens syfte**

I Länsstyrelsens beslut anges att förundersökning skulle ske där fornlämningar berörs. I och med att merparten av fornlämningarna inte tidigare har blivit föremål för undersökningar, var mycket lite känt om deras bevarandegrad och vetenskapliga potential. För framtida insatser i området bedömdes det som angeläget att närmare klargöra utbredning, status och tidsställning för de fornlämningar som berördes av arbetet. Ur såväl ett antikvariskt som vetenskapligt perspektiv var det angeläget att korsandet av gravfältet RAÄ 13, med en domarring och flera resta stenar, gjordes på ett för fornlämningen så skonsamt sätt som möjligt.



*Fig. 3. Besiktning av pågående schaktning i norra kanten av RAÄ 75. Foto åt väster, Tony Björk.*

### **Förundersökningens resultat**

Resultaten från förundersökningen presenteras nedan. De fornlämningar där det inte gjordes några observationer eller där det inte påträffades några lämningar presenteras först. Därefter redovisas de fyra platser där det påträffades lämningar.

#### **RAÄ 73 och 149**

Ledningspassagen genom RAÄ 73 och längs RAÄ 149 besiktigades ej p.g.a. att arbetet redan var utfört när Regionmuseet kontaktades av entreprenören. Schaktbredden här har varit ca 0,5 m och den skada som åsamkats fornlämningarna är sannolikt liten.

#### **RAÄ 4**

En sträcka om ca 60 m av ledningsschaktet besiktigades i fornlämningens sydöstra del. Schaktet var här endast 0,5 m brett och inga anläggningar eller fynd iaktogs. Markbeskaffenheten var siltig morän.

#### **RAÄ 74 och 75**

Inom och i anslutning till RAÄ 74 och 75 besiktigades schakt samt följdes schaktning av sammanlagt ca 180 m. Schaktet var här 2,3 – 2,5 m brett. Trots

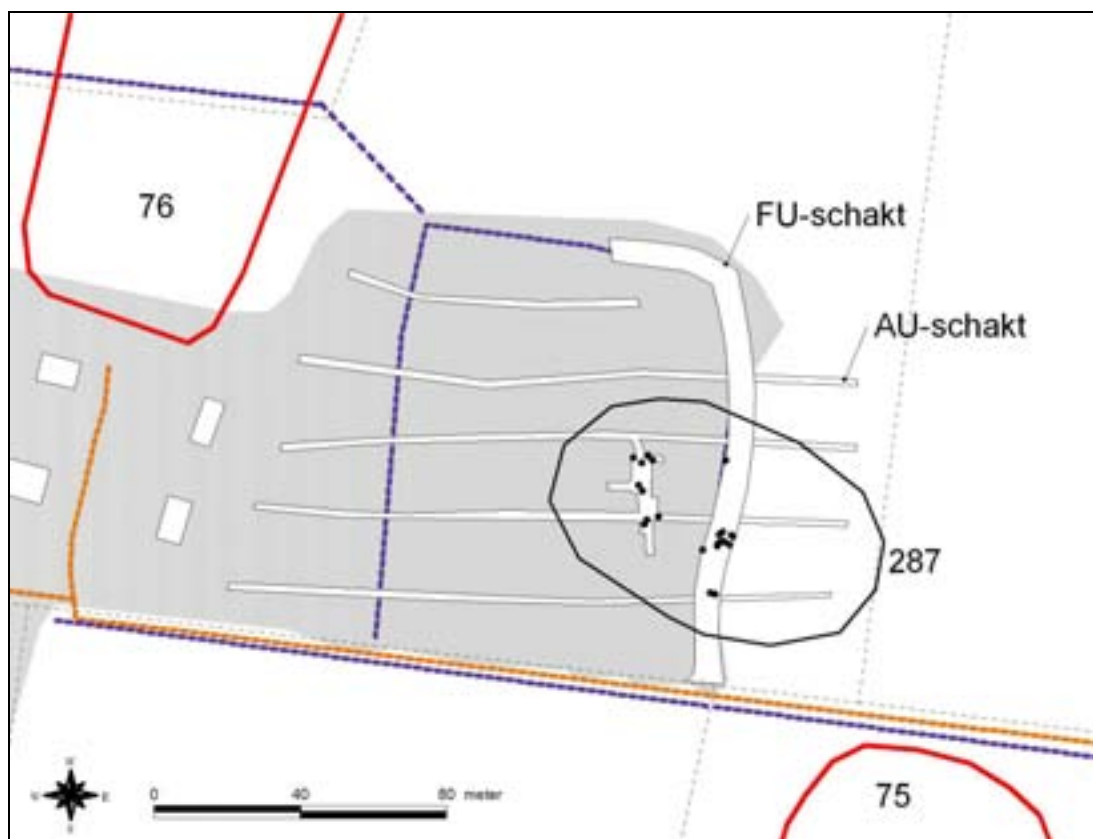


Fig. 4. Utrednings- och förundersökningschakt, anläggningsförekomst och nytt förslag till fornlämningsavgränsning för RAÄ 287, inom Bromölla 12:46.

detta påträffades vare sig anläggningar eller fynd. Jordarten i östra delen av RAÄ 74 var lera, medan den i norra kanten av RAÄ 75 bestod av siltig morän.

#### RAÄ 76

Här besiktigades en sträcka om ca 50 m, med en schaktbredd om ca 1,2 m. Jordarten var sandig – siltig morän i öster och lera i väster. Inga anläggningar eller fynd iaktogs. Kort efter besiktningen rapporterade grävmaskinisten att han schaktat fram en eldstad. Denna kom dock ej att dokumenteras på annat sätt.

#### RAÄ 287

I anslutning till RAÄ 287 grävdes ett antal lednings- och gatuschakt som besiktigades inom ramen för förundersökningen. Totalt besiktigades en sträcka om ca 360 m och schakten var mellan 2,5 och 7,5 m breda. Jordarten bestod av sandig-siltig morän.

RAÄ 287 påträffades vid en arkeologisk utredning 2006. Totalt grävdes då 740 löpmetrar schakt och inom en utvidgad yta av knappt 200 m<sup>2</sup> fanns det 4 härdar, 3 stolphål och 1 grop. Genom fynd av keramik daterades lämningarna till



Fig. 5. Anläggningarna inom RAÄ 287. I förundersökningsschaktet är stolphålen gulmarkerade och härdarna svarta. Merparten av anläggningarna från utredningen var härdar (se Kockum 2006). Den <sup>14</sup>C-daterade härden markerad – AH 244.

äldre järnålder. Lämningarnas ringa omfattning gjorde att den vetenskapliga potentialen vid fortsatta insatser bedömdes som liten (Kockum 2006).

Vid nu aktuell förundersökning påträffades åtta stolphål och fem härdar strax öster om de lämningar som berördes 2006 (fig. 4 och 5). Schaktningen gjordes utan att följas av arkeolog och maskiner hade kört fram och tillbaka i schaktet, vilket innebär att här kan ha funnits fler anläggningar än de som kunde identifieras vid besiktningen av schaktet. Trots det fick vi nu en bättre uppfattning om fornlämningens utbredning än vad utredningsresultaten visade, vilket föranledde en ny begränsning av fornlämningen.

Vid förundersökningen undersöktes två härdar och två stolphål. Anläggningarna var efter omständigheterna väl bevarade (se fig. 6 samt rapportens för-sättsblad). Ett begränsat fyndmaterial i form av ett flintavslag, en bit bränt ben och träkol tillvaratogs. Träkol från en härd <sup>14</sup>C-analyserades och gav en datering till yngre romersk järnålder (AH 244, 1735 ± 25 B.P., UGAMS 03979, bilaga 1). Tillsammans med övrigt fyndmaterial från utredningen och förundersökningen ger detta en datering av boplatser till förromersk och romersk järnålder.



*Fig. 6a. Schaktet genom RAÄ 287. Foto åt söder, Tony Björk.*



*Fig. 6b. Anläggningskoncentration i den centrala delen av fornlämningen. Foto åt öster, Tony Björk.*



*Fig. 6c. AH 244, sektion åt söder. Foto Tony Björk.*



*Fig. 6d. AS 322, sektion åt väster. Foto Tony Björk.*

### RAÄ 13 och 305

Inför schaktningen genom RAÄ 13 fördes en diskussion med entreprenören om möjligheten att undvika att gräva genom gravfältet och istället ändra ledningssträckningen till ett västligare alternativ. Efter godkännande från beställaren gjordes denna ändring. I samband med rekognosceringen för schaktningen gjordes ett nyfynd av ett gravmonument i form av en stensättning (RAÄ 305), ca 70 m norr om domarringen och de resta stenarna (RAÄ 13). Stensättningen är ca 12 m i diameter och 0,6 m hög. I den centrala och sydvästra delen av den finns det ett stort, markfast block (fig. 7 och 8).

Vid upptäckten av stensättningen pågick en husbyggnation endast ca 20 m väster om den. Att ett hus uppförs så nära ett gravfält utan att det tagits en diskussion om eventuella konsekvenser är olyckligt.



Fig. 7. Den nyregistrerade stensättningen RAÄ 305 i betesmarken norr om domarringen och de resta stenarna RAÄ 13. Anläggningen framträder tydligt, tack vare släpskuggan som beror på det låga solståndet. Foto åt väster, med det nybyggda huset i bakgrunden. Foto Tony Björk.

### RAÄ 304

I partiet strax söder om RAÄ 13 följdes schaktningen av en ca 100 m lång sträcka samt besiktigades en sträcka om ca 50 m. Schaktbredden var 2,0 m. Anläggningstätheten var hög inom en relativt kort schaktsträcka, om ca 60 m. Här påträffades fem stolphål, fem härdar och sex gropar (fig. 8 och 9). Två härdar och två gropar undersöktes.

En av groparna var en större nedgrävning som sannolikt är en källargrop i ett långhus. Genom källargropen grävdes en ca 0,9 m bred ränna. Källargropen är ca 6,5 m i diameter och 0,65 m djup. Större delen av anläggningen ligger kvar utanför ledningsschaktet (fig. 8 – 11). AG 491 innehöll en mängd keramikskärvor, framför allt i den södra delen, samt några flintavslag, brända ben och träkol. Keramiken är förhistorisk, men till största delen relativt anonym. Ett par mynningsbitar och framför allt en bit som är ornerad med lodräta fingerfårar och en som har svartbränd yta, indikerar en datering till yngre bronsålder – förromersk järnålder. Källargropen daterades med <sup>14</sup>C-analys dock till äldre bronsålder - period II

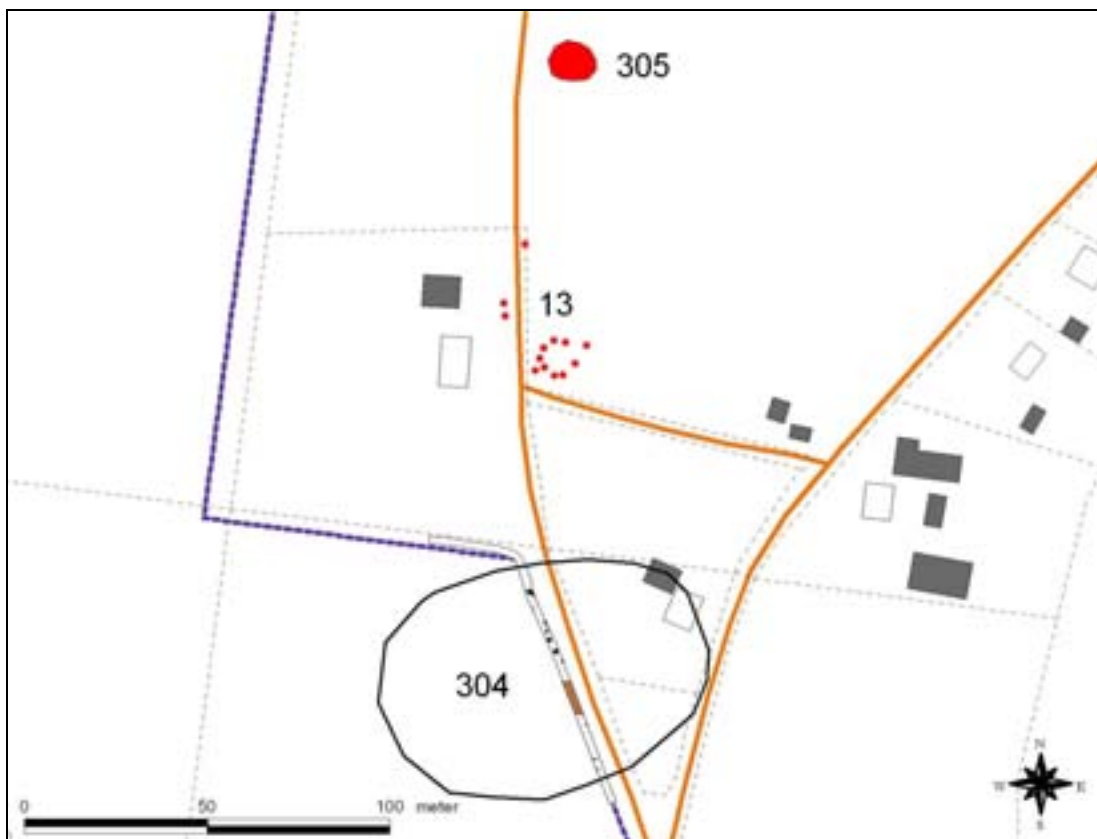
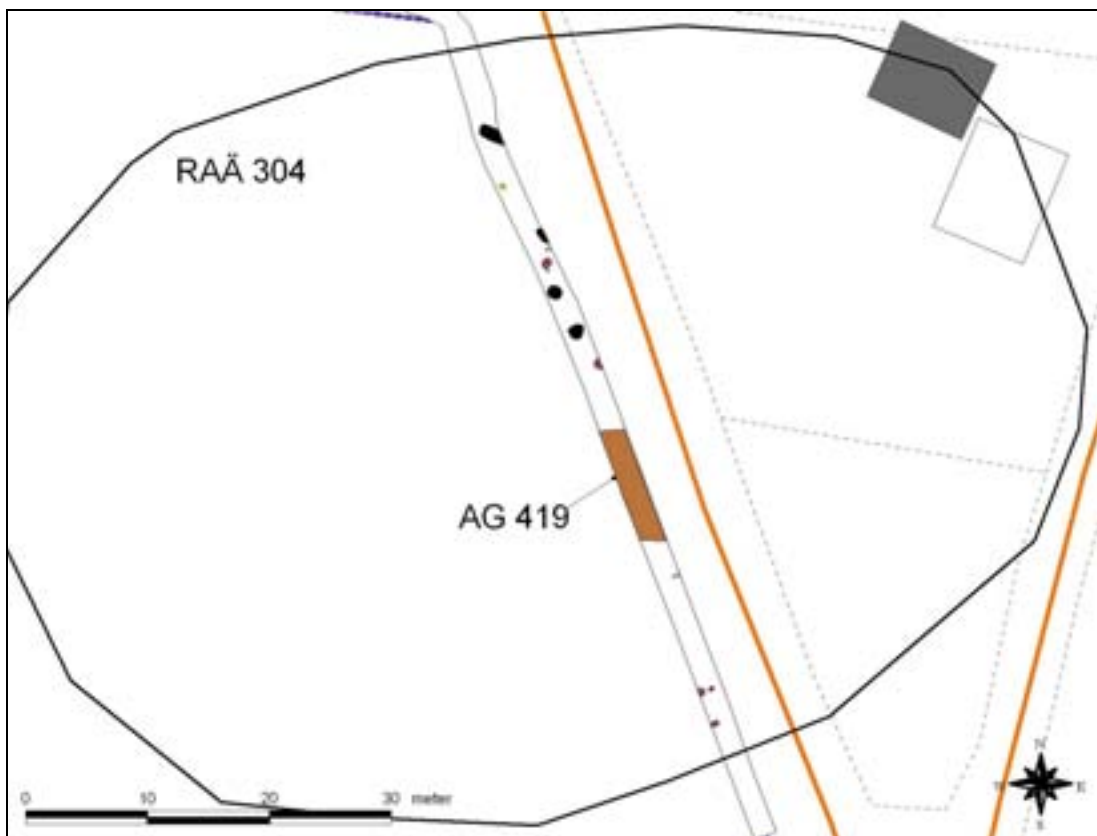


Fig. 8 - 9. Fornlämningssituationen vid gravfältet RAÄ 13. RAÄ 304 (nedan) = boplats, RAÄ 305 = stensättning.



(AG 491,  $3220 \pm 25$  B.P., UGAMS 03980, bilaga 1). Träkolen skulle kunna härröra från röjningar eller liknande aktiviteter i området vid denna tid. Bedömningen är samlat att dateringen av boplatserna ligger i bronsålder och äldre järnålder. Detta innebär att det till en del finns en kronologisk överlappning med gravfältet, som har en förmodad datering, baserat på gravtyperna, från yngre bronsålder/föromersk järnålder t.o.m. vendel-/vikingatid.



Fig. 10a. Sektion genom källargropen AG 419. Foto åt nordväst. Foto Tony Björk.



Fig. 10b. Centrala delen av AG 419. Jämför nedan med fig. 11. Foto åt väster, Tony Björk.



Fig. 10c. Sektion av kokgropen AH 430. Foto åt norr. Foto Tony Björk.



Fig. 10d. Härden AH 492. Foto åt norr. Foto Tony Björk.

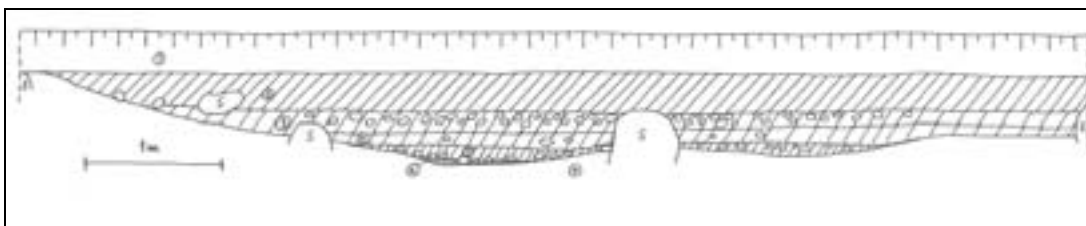


Fig. 11. Sektion av källargropen AG 419. Jämför med fig. 10 a och b. Lagerbeteckningar: 1 – matjord, 2 – mörkgrå sand, 3 – brun sand med kompakt stenlager, 4 – grå sand med enstaka stenar, 5 – brungrå sand med kompakt stenlager, 6 – sotig sand, 7 – steril sandig morän med jordfasta stenar.

## Slutsatser

De anläggningsförekomster som påträffades vid förundersökningen/schaktningsövervakningen i Norreskog utgör delar av två boplatser (RAÄ 287 och 304). Boplatserna skiljs åt av ett lite sankare, låglänt parti, uppe på den stora vattendelaren mellan Ivösjön och Levräsjön. De kan dateras till förromersk – romersk järnålder respektive äldre bronsålder – förromersk järnålder. Det är troligt att de båda boplatserna representerar två gårdslägen. Om dessa varit samtida eller avlöser varandra går inte att fastställa säkert, p.g.a. att det är begränsade ytor som undersökts och få anläggningar som är väl daterade. Rumsligt sett har de båda gårdarna ett mycket klart samband med gravfältet RAÄ 13. Gravfältet kan utifrån gravformerna mycket grovt dateras inom tidsramen från yngre bronsålder/förromersk järnålder till och med vendel-/vikingatid.

Ur ett bebyggelsehistoriskt perspektiv verkar det troligt att gårdarna och gravfältet vid Norreskog representerar en kolonisering av mark under bronsåldern, vilket resulterar i en bebyggelse som fortlever fram till vendel-/vikingatid. Avsaknaden av hällkistor, gravhögar och rösen i området antyder att det inte fanns någon bebyggelse här under senneolitikum och äldre bronsålder (jfr Artursson & Björk 2007, Björk 2007). De nu gjorda resultaten indikerar att bebyggelseetableringen i området sker som senast under yngre bronsålder. En <sup>14</sup>C-datering av träkol från en källargrop indikerar dessutom att det sker röjning eller andra aktiviteter i området redan under äldre bronsålder.

Kristianstad 16/2 2009

Tony Björk

## Referenser

Artursson, M. & Björk, T. 2007. Vätland – ett vattenrike. Tankar kring en bronsåldersbygd 2300 – 500 f. Kr. *Artursson, M. (red.) Vägar till Vätland. En bronsåldersbygd i nordöstra Skåne 2300 – 500 f. Kr.* Lund.

Björk, T. 2007. Kring förfädernas bopålar. Om bronsålderns och den äldre järnålderns bosättningar i Vätland. *Artursson, M. (red.) Vägar till Vätland. En bronsåldersbygd i nordöstra Skåne 2300 – 500 f. Kr.* Lund.

Kockum, J. 2006. *Bromölla 12:46. Arkeologisk utredning 2006, Ivetofta socken, Bromölla kommun, Skåne.* Arkivrapport Regionmuseet Kristianstad 113/2006.

### **Administrativa och tekniska uppgifter**

Socken/stad : Ivetofta

Fastighet : Bromölla 12:46 m.fl.

Fornlämning : Ivetofta nr 4, 13, 73, 74, 75, 76, 149, 287

Fastighetskartan blad 3E 3d och 3E 4d

Länsstyrelsen i Skåne län dnr : 431-12560-08

Regionmuseet Kristianstad dnr : K12.20-84-08

Typ av exploatering : Ledningsdragning, VA

Typ av arbete : Arkeologisk förundersökning

Fälttid : 16/10 – 15/12 2008

Arkeologisk personal : Tony Björk, Jan Kockum

Arkeologtid : 40 fälttimmar

Kostnadsansvarig : Bromölla kommun, Samhällsbyggnadsavdelningen

Beräknad kostnad : löpande, 500 kr/tim, exkl. moms

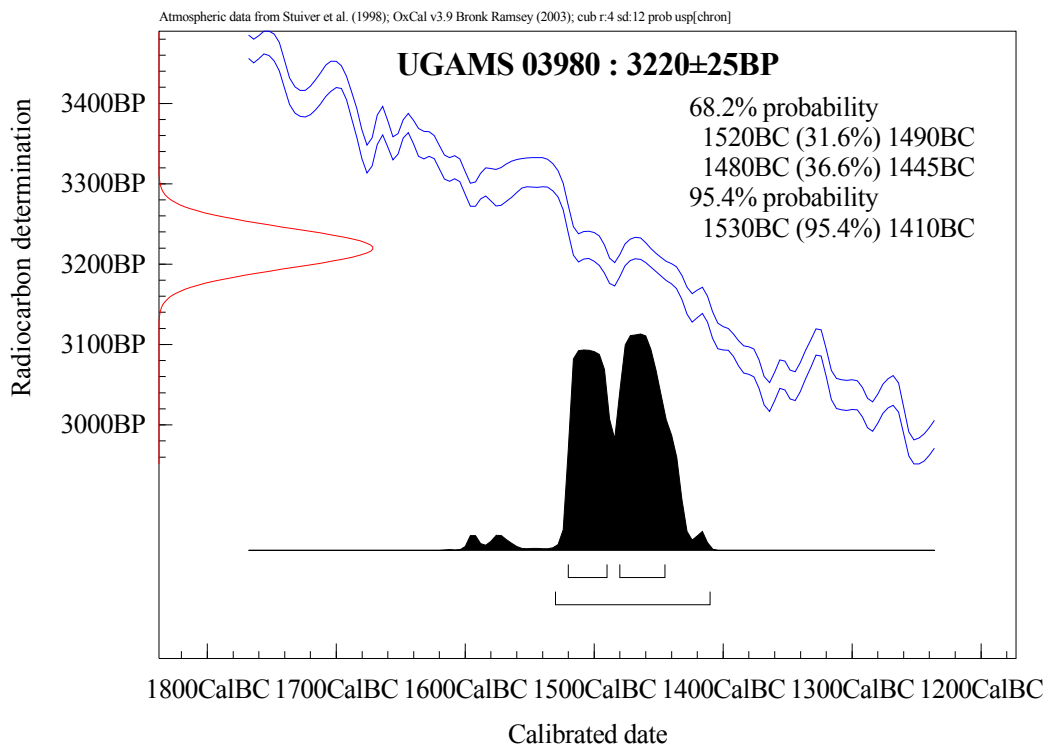
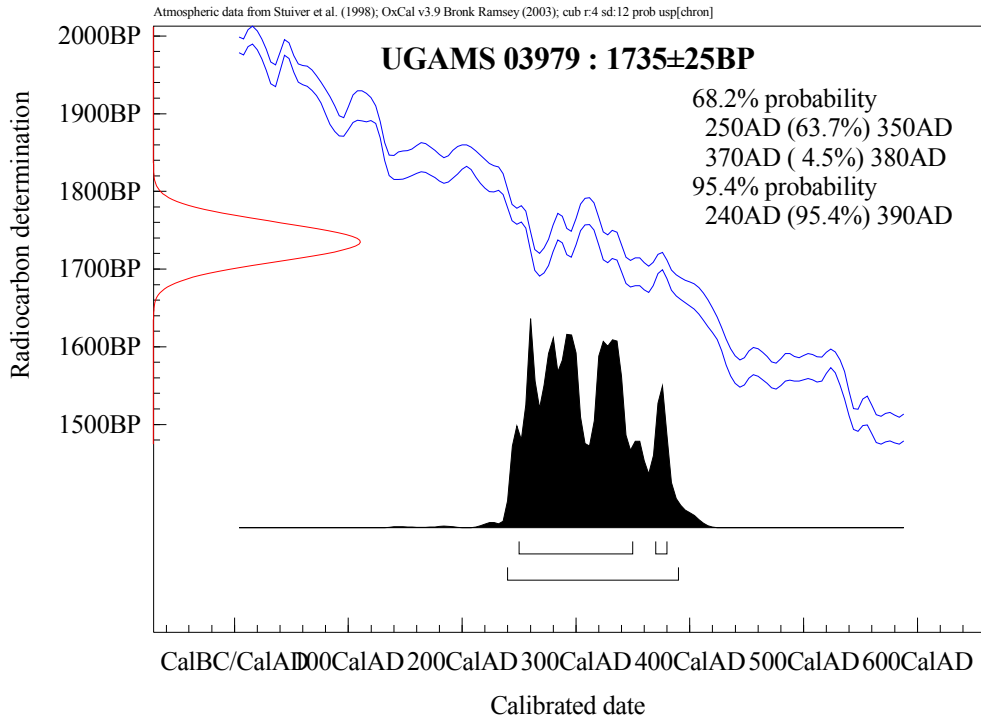
Faktisk kostnad : 57 400 Kr, exkl. moms

Undersökt yta : 800 löpmetrar schakt

Arkivmaterial : Inmätning med RTK (ProjektID RK8408FU), digitala foton, sektionssnittning skala 1:20, anteckningar. Dokumentationsmaterialet förvaras i Regionmuseets arkiv, Kristianstad.

Fyndmaterial : Fynden förvaras på Lunds Universitets Historiska Museum under LUHM nr 31 885 (RAÄ 287), 31 886 (RAÄ 304).

# Bilaga 1 - <sup>14</sup>C-analyser



## Bilaga 2 - Fyndlistor

RAÄ 287, Ivetofta sn, FU/SÖ 2008, LUHM 31 885

Fyndnr	Fyndomständighet	Material	Sakord	Antal	Vikt (g)	Kommentar
1	AS 278	Krist. flinta	Avslag	1	2	
2	AS 322	Djurben	Bränt ben	1	1	

*Från AH 244 och AS 322 tillvaratogs även träkol.*

RAÄ 304, Ivetofta sn, FU/SÖ 2008, LUHM 31 886

Fyndnr	Fyndomständighet	Material	Sakord	Antal	Vikt (g)	Kommentar
1	AG 419	Lera	Keramik	114	742	6 mynningsbitar, 1 bit ornerad med lodräta fårar, 1 bit med svartbränd yta
2	AG 419	Djurben	Brända ben	13	5	
3	AG 419	K.flinta	Avslag	4	32	
4	AG 419	Fekalie	Koprolit	1	42	
5	AH 430	Lera	Keramik	5	26	

*Från AG 419 och AH 492 tillvaratogs även träkol.*

# Regionmuseets rapportserie 2008

## Kulturmiljö

1. Bröddarps mölla, Västra Ingelstads sn, AK, Helene Stalin Åkesson 2008
2. Fjälstorps småskola, - restaurering av uthus, Brunnby sn, AK, Helene Stalin Åkesson 2007
3. Gamlegård – fasadrestaurering, Helsingborgs stad, AK, Helene Stalin Åkesson 2007
4. Hajen 13, Höganäs sn, AK, Helene Stalin Åkesson 2007
5. Täckarehuset – restaurering av två jordkällare, Brösarps sn, AK, Helene Stalin Åkesson 2007
6. Gravarna i Askgården – i skuggan av Flyinge kungsgård, Södra Sandby sn, FU, Helene Wilhelmson, 2002
7. Åter på Hammar 9:21, Nosaby sn, FU, Anders Edring 2009
8. Ruveröds kvarn – rekonstruktion av dämme och kvarnlucka, Riseberga sn, AK, Helene Stalin Åkesson 2008
9. Renovering av balkonger på Tranchellska huset, AK, Mia Jungskär 2008
10. Hovdala slott huvudbyggnaden – dokumentation i samband med fasadrenovering, Brönneustads sn, BAD, Kristina Nilén, 2007
11. Hovdala slott hus D – invändig restaurering av ”Noras fåfänga”, Brönneustads sn, AK & BD, Kristina Nilén, 2007-2008
12. Krageholms mölla – i ny papp, Sövestads sn, AK, Helene Stalin Åkesson, 2007
13. Skånbergs mölla – renovering av hättan, Gladsax sn, AK, Helene Stalin Åkesson, 2007
14. Kvihusa 1:2 – åtgärder på tak till ekonomibyggnad, Eljaröd sn, AK, Helene Stalin Åkesson, 2007
15. Boplatser och en grav vid Norreskog, Ivetofta sn, FU, Tony Björk, 2008

### Förkortningar:

AF-antikvarisk förundersökning  
AK- antikvarisk kontroll  
AU-arkeologisk utredning  
DK- dokumentation, övrigt

FU- arkeologisk förundersökning  
KA- kulturhistorisk analys  
MD-murverksdokumentation  
OU- osteologisk undersökning

PJ- projektrapport  
UN- arkeologisk undersökning  
BD- byggnadsdokumentation  
BAD-byggn-ark-dokumentation

